

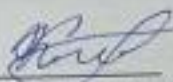
МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА КОНСАЛТИНГУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

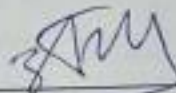
на тему: «Бухгалтерський облік та контроль нематеріальних активів» (за матеріалами «ТОВ «ПрАТ «Галичина-Авто»

Здобувача вищої освіти II
(магістерського) рівня,
II курсу, ОМО-22-1 групи,
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» освітня програма
«Облік і оподаткування в управлінні
підприємницькою діяльністю»


підпис здобувача вищої
освіти

Кириченко Тетяна
Сергіївна

Науковий керівник


підпис керівника

Занько Борис
Михайлович,
к.е.н., доцент

Гарант освітньо-
професійної програми


підпис гаранта ОПП

Колісник Олена
Пилипівна,
к.е.н., доцент

Допущено до захисту за рішенням
кафедри обліку та консалтингу
протокол від 18.01.2024 № 12


підпис завідувача
кафедри

Колісник Олена
Пилипівна,
к.е.н., доцент

Ірпінь – 2024

Реєстрація №

6 23.01.2024

(дата)

(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

До захисту

(до захисту, на доопрацювання)

22.12.2023

(дата)

(підпис)

Результат захисту

41 (оцінка)

(оцінка)

06.02.2024

(дата)

(підпис)

Голова комісії:

(підпис)

(підпис)

Т. Г. Камінська

(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

(підпис)

(підпис)

О. П. Колісник

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(підпис)

В. М. Метелиця

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(підпис)

Б. М. Занько

(ініціали, прізвище)

Секретар комісії:

(підпис)

(підпис)

Д. Л. Судак

(ініціали, прізвище)

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 17:31:13 07.02.2024

Назва файлу з підписом: Кваліфікаційна робота Кириченко Т.С...pdf
Розмір файлу з підписом: 1.7 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Кваліфікаційна робота Кириченко Т.С...pdf
Розмір файлу без підпису: 1.6 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

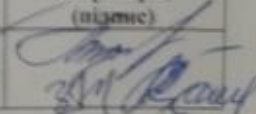
Підписувач: МЕТЕЛИЦЯ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ
П.І.Б.: МЕТЕЛИЦЯ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 2978215692
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 18:31:12 07.02.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000A3F8FC009F6DD004
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підписаний PDF-файл (PAdES)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (PAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2023.12.21 13:00

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	22		
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	7		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	4		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	38		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	23		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	—		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	38		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	76		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підписи)
76	C	4 (добре)	06.02.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет податкової справи, обліку та аудиту Кафедра обліку та консалтингу
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую

Завідувач кафедри О.П. Колісник

«21» 10.2022 р.

**Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Кириченко Тетяні Сергіївні**

1. Тема роботи: Бухгалтерський облік та контроль нематеріальних активів
Затверджена наказом ректора від «30» листопада 2022 № 1254
 2. Строк здачі закінченої роботи: 18.12.2023 р.
 3. Цільова установка. Провести наукове дослідження за темою «Бухгалтерський облік та контроль нематеріальних активів».
Мета роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження діючої методики обліку, та контроль нематеріальних активів та розробка пропозицій з метою їх удосконалення.
Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес організації обліку, та контролю нематеріальних активів на підприємстві ПрАТ «Галичина-Авто».
Предмет дослідження. Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні аспекти організації та методики обліку та контролю нематеріальних активів на ПАТ ПрАТ «Галичина-Авто».
 4. Вихідні дані до роботи. Законодавчі і нормативні документи, наукова й навчальна література, первинні документи, облікові реєстри та форми звітності досліджуваного підприємства.
 5. Перелік графічного матеріалу. Необхідні для кращого розуміння тексту кваліфікаційної роботи рисунки (схеми, діаграми тощо), які дозволяють більш наочно висвітлити процес наукового дослідження та його результати.
 6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом).
- ВСТУП**

Вступ

**Розділ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ,
ЇХ ОЦІНКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ**

- 1.1. Економічна сутність та характеристика нематеріальних активів, особливості їх визнання
- 1.2. Класифікація та оцінка нематеріальних активів

Висновки до розділу 1

Розділ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

- 2.1. Облікова політика підприємства щодо нематеріальних активів
- 2.2. Організація та методика обліку наявності та руху нематеріальних активів
- 2.3. Удосконалення обліку нематеріальних активів в умовах застосування

інформаційних систем та комп'ютерних технологій

Висновки до розділу 2

Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ

НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

3.1. Організація контролю операцій з нематеріальними активами

3.2. Методичні аспекти контролю нематеріальних активів

Висновки до розділу 3

Висновки

Список використаних джерел

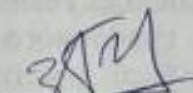
Додатки

7. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	17.10.-20.10.2022 р.	
2.	Підготовка розділу роботи та подання його керівнику		
2.1	першого	15.05.2023 р.	
2.2	другого	25.09.2023 р.	
2.3	третього	01.12.2023 р.	
3.	Підготовка вступу та висновків	14.12.2023 р.	
4.	Доопрацювання з урахуванням зауважень керівника	18.12.2023 р.	
5.	Перевірка роботи на плагіат	15.01.2024 р.	
6.	Попередній захист роботи	17.01.2024 р.	
7.	Отримання відгуку керівника роботи	24.01.2024 р.	
8.	Отримання зовнішньої рецензії	26.01.2024 р.	
9.	Допуск до захисту зав. кафедрою	01.02.2024 р.	
10.	Захист роботи	05-06.02.2024 р.	

8. Дата видачі завдання «21» жовтня 2022 р.

9. Керівник кваліфікаційної роботи


(підпис)

Занько Б.М.
(прізвище, іні

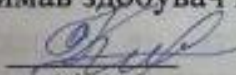
10. Гарант освітньо-професійної програми


(підпис)

Колісник
(прізвище, іні

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

Кириченко Т. С.
(прізвище, ініціали)


(підпис)

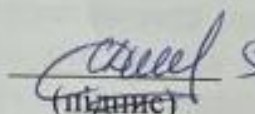
Факультету податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та консалтингу

ДОВІДКА
про перевірку кваліфікаційної роботи (проєкту)
на академічний плагіат

№ п/п		
1.	ПІБ автора твору	Кириченко Тетяна Сергіївна
2.	ПІБ наукового керівника	Занько Б. М.
3.	Тип роботи, що перевіряється (курсова, кваліфікаційна робота (проєкт))	Кваліфікаційна робота
4.	Тема роботи	Бухгалтерський облік та контроль нематеріальних активів
	Рік написання	2023
	Оригінальний текст у роботі складає %	92,3%
	Схожість %	7,7%
	Цитати%	12,3%

Відповідальна особа

Судак Д. Л.
(П.І.Б.)


(підпис)

АНОТАЦІЯ на кваліфікаційну роботу

на тему: «Бухгалтерський облік та контроль нематеріальних активів»

Мета роботи полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення організаційних і методичних аспектів обліку, контролю і аналізу нематеріальних активів для практичного застосування в господарській діяльності підприємства, яке досліджується.

Завданнями роботи є: висвітлити економічну сутність нематеріальних активів та особливостей їх визнання; дослідити класифікацію та оцінку визнання нематеріальних активів; розглянути облікову політику підприємства щодо нематеріальних активів; дослідити організацію та методику обліку наявності та руху нематеріальних активів; визначити напрямки удосконалення обліку нематеріальних активів в умовах застосування інформаційних систем та комп'ютерних технологій; дослідити організацію контролю операцій з нематеріальними активами; розкрити методичні аспекти контролю нематеріальних активів.

Об'єктом дослідження виступають господарські операції щодо нематеріальних активів, які відображаються в системі обліку та контролю досліджуваного підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційних, методичних і практичних аспектів обліку та контролю нематеріальних активів.

Базою дослідження виступає ПрАТ «Галичина-Авто».

Для вдосконалення методики і організації обліку виробничих запасів, нами доцільно на ПрАТ «Галичина-Авто» врахувати класифікацію нематеріальних активів за джерелами створення, групами, термінами використання і ступенем правової захищеності. З метою вдосконалення нарахування амортизації нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто» запропоновано використання методів амортизації нематеріальних активів в розрізі груп, з врахуванням морального зносу даних груп активів.

Рекомендовано ПрАТ «Галичина-Авто» використовувати програмний продукт «BAS Бухгалтерія», який є готовим інструментом для вирішення усіх завдань, котрі стоять перед бухгалтерською службою підприємства.

З метою забезпечення ефективного обліку,

Робота містить 63 сторінки, 9 таблиць, 9 рисунків, 45 використаних джерел та 17 додатків.

Ключові слова: нематеріальні активи, облік нематеріальних активів, організація та методика обліку нематеріальних активів, контроль нематеріальних активів.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2022-2023рр. Рік захисту роботи 2024р.

ANNOTATION **on qualifying work**

on a theme: «Accounting and control of intangible assets»

The purpose of the work is to develop recommendations for improving the organizational and methodological aspects of accounting, control and analysis of intangible assets for practical application in the economic activities of the enterprise under study.

The tasks of the work are: to highlight the economic essence of intangible assets and the features of their recognition; investigate the classification and valuation of recognition of intangible assets; consider the accounting policy of the enterprise in relation to intangible assets; investigate the organization and methodology of accounting for the availability and movement of intangible assets; determine the directions for improving the accounting of intangible assets in the conditions of the use of information systems and computer technologies; investigate the organization of control over operations with intangible assets; disclose methodological aspects of control of intangible assets.

The object of the study are business transactions in relation to intangible assets, which are reflected in the accounting and control system of the studied enterprise.

The subject of the study is a set of theoretical, organizational, methodological and practical aspects of accounting and control of intangible assets.

The research base is PJSC "Galicia-Auto."

To improve the methodology and organization of accounting for production reserves, it is advisable for us at PJSC "Galicia-Auto" to take into account the classification of intangible assets by sources of creation, groups, terms of use and degree of legal protection. In order to improve the calculation of amortization of intangible assets at PJSC "Galicia-Auto," it is proposed to use methods of amortization of intangible assets in the context of groups, taking into account the moral depreciation of these groups of assets.

It is recommended to use the software product "BAS Accounting," which is a ready-made tool for solving all the problems facing the accounting service of the enterprise.

In order to ensure effective accounting,

The work contains 63 pages, 9 tables, 9 figures, 45 used sources and 17 appendices.

Keywords: intangible assets, accounting for intangible assets, organization and methodology of accounting for intangible assets, control of intangible assets.

Year of qualification work 2022-2023 Year of protection of work 2024.

Зміст

	Вступ	7
	Розділ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ, ЇХ ОЦІНКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ	12
1.1.	Економічна сутність та характеристика нематеріальних активів, особливості їх визнання	12
1.2.	Класифікація та оцінка нематеріальних активів	17
	Висновки до розділу 1	24
	Розділ 2. БУХГАЛЕРСЬКИЙ ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ	26
2.1.	Облікова політика підприємства щодо нематеріальних активів	26
2.2.	Організація та методика обліку наявності та руху нематеріальних активів	31
2.3.	Удосконалення обліку нематеріальних активів в умовах застосування інформаційних систем та комп'ютерних технологій	39
	Висновки до розділу 2	41
	Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ	43
3.1.	Організація контролю операцій з нематеріальними активами	43
3.2.	Методичні аспекти контролю нематеріальних активів	46
	Висновки до розділу 3	53
	Висновки	55
	Список використаних джерел	59
	Додатки	64

Вступ

Актуальність дослідження даної теми полягає в тому, що успішне вирішення стратегічного завдання становлення та розвитку ринкових відносин в постсоціалістичних країнах, значною мірою базується на перебудові та вдосконаленні форм і методів бухгалтерського обліку та контролю.

Зростаюча інтернаціоналізація господарських зав'язків виробничих суб'єктів, в свою чергу, обумовлює необхідність інтегрування бухгалтерського обліку в систему міжнародної практики обліку та аудиту. Якісно нові вимоги до підвищення ефективності обліку та відображення у звітності фінансових та виробничих активів підприємств визначають всебічне осмислення та введення в практику обліку якісно нового виду активів – нематеріальних активів.

Дана категорія певною мірою є маловивченою та не до кінця розробленою та не досконало. Але не дивлячись на це, в реальному житті зустрічатися з ними доводиться все частіше: в результаті повсякденного використання комп'ютерних програм, розвитку науки та техніки виникає необхідність в правовому оформленні та бухгалтерському обліку прав на корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів та послуг. Багато елементів пов'язаних з обліком нематеріальних активів недостатньо законодавчо врегульовані, у зв'язку з чим у бухгалтерів - практиків виникає багато питань.

Однією з головних причин даної ситуації являється не розуміння сутності нематеріального активу як об'єкту обліку. Структурним елементом системи обліку нематеріальних активів являється процес їх ідентифікації а також класифікації. Ті помилки, котрі допускаються при визначенні сутності і класифікації нематеріальних активів призводить до недостовірного відображення в обліку операцій з даними активами, і як наслідок – до завищення або заниження вартості підприємства.

Ускладнення обліку нематеріальних активів також пов'язані з недостатнім рівнем дослідження процесу оцінки нематеріальних активів а також особливістю документального оформлення операцій з даним видом активів.

На основі облікової інформації проводиться контроль і аналіз нематеріальних активів, котрі забезпечують прийняття відповідних управлінських рішень. У випадку коли відбувається неврахування нематеріальних активів, котрі є унікальними об'єктами обліку для підприємства, може призвести до втрат конкурентних переваг такого підприємства в поточному а також наступних періодах.

На сьогодні методика та принципи побудови обліку нематеріальних активів є об'єктом пильного вивчення світової економічної науки та практики. Дослідженнями економічної сутності і класифікації нематеріальних активів присвятили свої праці наступні вчені:

І.В Бриль., І.П. Булеєв С. Грей., Б. Нідлз., І.А. Крайвська, Л.Г. Ловінська, Л.В. Жилкіна, О.М. Голенко, В.І. Куцик, Я.Я. Медвідь, Л.Ю. Мельничук, С.Ф. Покропивний. Доволі ґрунтовно розкривають теоретичні аспекти організації і методики обліку нематеріальних активів Ф.Ф. Бутинець, Ю.А. Верига П.В. Чалюк. Щодо особливостей контролю і аналізу нематеріальних активів, вони розкриваються в наукових дослідженнях наступних науковців: К.О. Анохіної, Т.М. Банасько, О.В. Кантаєвої, І.Т. Райковської, Ясишеної В.В. і інших. Проте доволі залишаються невирішеними деякі питання обліку та контролю нематеріальних активів, що й спричинило вибір теми дипломного дослідження.

Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо вдосконалення організаційних і методичних аспектів обліку, контролю і аналізу нематеріальних активів для практичного застосування в господарській діяльності підприємства, яке досліджується.

Основні завдання дослідження є:

висвітлити економічну сутність нематеріальних активів та особливостей їх визнання;

дослідити класифікацію та оцінку визнання нематеріальних активів;

розглянути облікову політику підприємства щодо нематеріальних активів;

дослідити організацію та методику обліку наявності та руху нематеріальних активів;

визначити напрямки удосконалення обліку нематеріальних активів в умовах застосування інформаційних систем та комп'ютерних технологій;

дослідити організацію контролю операцій з нематеріальними активами;

розкрити методичні аспекти контролю нематеріальних активів.

Об'єктом дослідження є господарські операції щодо нематеріальних активів, які відображаються в системі обліку та контролю досліджуваного підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, організаційних, методичних і практичних аспектів обліку та контролю нематеріальних активів.

Базою дослідження виступає приватне акціонерне товариство «Галичина-Авто» (юридична адреса: 79000 вул. Городоцька 282, м. Львів).

ПрАТ «Галичина-Авто» було створено на базі АТ «Львів-Авто» у лютому 2004 року. Сьогодні ПАТ «Галичина-Авто» входить до Української Автомобільної Корпорації (УкрАВТО) і являється офіційним представником автомобільних брендів ЗАЗ, Chevrolet, KIA, OPEL, JEEP, DODGE, CHRYSLER, MERCEDES, LADA, Chery, JAC, TATA, I-VAN. На протязі усіх років свого існування, підприємство динамічно розвивалась і займає лідируючі позиції на автомобільному ринку Львова і Львівської області.

Діяльність компанії ПрАТ «Галичина-Авто» ведеться у багатьох напрямках: гарантійне та післягарантійне обслуговування автомобілів, ремонт та продаж запасних частин. Інші види діяльності: виробництво дерев'яної тари; торгівля автомобілями та легковими автотранспортними засобами; торгівля іншими автотранспортними засобами; оптова торгівля деталями та

приладдям для автотранспортних засобів; роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів; вантажний автомобільний транспорт; складське господарство; надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна; надання в оренду автомобілів і легкових автотранспортних засобів.

Аналіз та оцінку фінансових результатів діяльності ПрАТ «Галичина-Авто» за 2021-2022 рр. сформовано на основі Балансу (дод. А1) та Звіту про фінансові результати (дод. А2) та наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Основні показники діяльності ПрАТ «Галичина-Авто» за 2021-2022 рр.

Показники	2021р.	2022р.	Абсолютне відхилення, (+, -)	Темп росту %
Зареєстрований пайовий капітал, тис. грн.	17351	17351	+0	100%
Нематеріальні активи, тис. грн.	229	195	-33	85,1%
Основні засоби, тис. грн.	31 488	31 760	+272	100,9%
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	557 551	689 998	+132 447	123,75
Собівартість реалізованої продукції (товарі, робіт, послуг), тис. грн.	633 776	520 792	-112984	82,1%
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	17 842	34 422	+16 580	193%
Чистий прибуток, тис. грн.	14 615	28 211	+13 596	193%
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	80	78	-2	97,5%

[сформовано за даними фінансової звітності ПрАТ «Галичина-Авто» за 2021-2022 рр.]

Як підсумок ми бачимо, що за даними таблиці 1 за період 2021-2022 рр. майже усі показники мають тенденцію до зростання, за виключенням нематеріальних активів, собівартості реалізованої продукції та середньооблікової чисельності працівників. Відповідно до наведених

показників ПрАТ «Галичина-Авто» є прибутковим підприємством, котре нарощує виробничу потужність.

Методичні прийоми дослідження полягають в аналізі, синтезі, порівнянні, аналогії, групуванні, моделюванні.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних і організаційних питань щодо обліку та контролю нематеріальних активів а також практичного їх удосконалення.

Практичне значення дослідження полягає в розробці комплексного підходу до побудови системи бухгалтерського обліку та відповідне відображення у звітності нематеріальних активів, що в свою чергу буде сприяти підвищенню ефективності фінансового обліку даних активів на прикладі ПрАТ «Галичина-Авто».

Джерелами дослідження є нормативно-законодавчі документи, періодичні видання, інтернет-ресурси, література за об'єктом дослідження, фінансова звітність ПрАТ «Галичина-Авто» за 2021-2022 рр.

Структура та обсяг дослідження. Дипломна робота складається з наступних підрозділів: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота містить 63 сторінки, 9 таблиць, 9 рисунків, 45 використаних джерел та 17 додатків.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ, ЇХ ОЦІНКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

1.1. Економічна сутність та характеристика нематеріальних активів, особливості їх визнання

Нематеріальні активи є одним із важливих чинників інноваційного розвитку та забезпечення конкурентних переваг підприємства на ринку.

Проблемними питаннями під час обліку нематеріальних активів являється їх достовірна ідентифікація, а також визначення їх характеристик згідно з принципами визнання.

В таблиці 1.1. наведено дослідження економічної сутності нематеріальних активів і їх основних характеристик, які були відображені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених, що розглядали дану економічну категорію з різних підходів.

Таблиця 1.1.

Трактування поняття «Нематеріальні активи» вітчизняними і
зарубіжними науковцями

Автори	Визначення поняття «Нематеріальні активи»
1	2
Бриль І.В., Будєєв І.П. [6]	«Нематеріальні активи – це довгострокові вкладення в придбання об’єктів інтелектуальної та промислової власності також інших майнових прав, котрі визнаються об’єктом права власності певного підприємства та приносять дохід в конкретний період часу» [6].
В.М. Диба [12]	«Немонетарні активи довгострокового використання, що не мають матеріально речової форми або матеріальна форма яких не має істотного значення для їхнього використання в господарській діяльності. Однак вони мають вартісну оцінку, можуть бути ідентифіковані та здатні забезпечувати підприємству економічну вигоду» [12].
Куцик В.І., Медвідь Я.Я. [21].	«Нематеріальні активи – це активи, котрі не мають матеріальної форми, але приносять підприємству додатковий прибуток чи створюють умови для його отримання» [21].
Лепетан І.М. [22]	«Вартісно виражені немонетарні активи, об’єкти права власності, які є частиною інтелектуального капіталу підприємства, що створені самостійно або залучені зі сторони та здатні приносити економічну вигоду» [22].
Мельничук Л.Ю. [23].	«Нематеріальні активи – це сукупність прав розпоряджатися об’єктами інтелектуальної та промислової власності, які

	підприємство утримує з метою використання в господарській діяльності з метою отримання прибутку» [23].
--	--

Джерело узагальнене автором на основі [6,12,21,22,23].

Дослідивши погляди науковців щодо економічного змісту поняття «нематеріальні активи», можна зробити висновки щодо неоднозначності і неповноти розкриття сутності даної економічної категорії. Необхідно розглянути визначення сутності нематеріальних активів з точки зору законодавства.

«Питання регулювання операцій з нематеріальними активами в Україні висвітлені у низці нормативно-правових актів, які формують правове підґрунтя ефективності використання нематеріальних активів. Сукупність даних регуляторних документів доцільно згрупувати за такими напрямками:

нормативно-правові акти, що визначають та регулюють захист прав інтелектуальної власності та прав на майно;

нормативно-правові акти, що визначають методичні аспекти оцінки майнових прав інтелектуальної власності;

нормативно-правові акти, що регулюють порядок обліку та оподаткування операцій з нематеріальними активами» [7].

Методичні засади що до формування у бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи, а також розкриття інформації в фінансовій звітності визначається НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [27], Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» [25], а також Податковим кодексом України [32].

В таблиці 1.2. наведено визначення «нематеріальних активів», які зазначено в нормативних актах.

Норми НП(С)БО досить наближені міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Таблиця 1.2.

Визначення поняття «нематеріальні активи» в нормативно-правових актах

Нормативно-правовий акт	Визначення нематеріального активу
НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [27].	«Нематеріальний актив - немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований» [27].
МСБО 38 «Нематеріальні активи» [25].	«Нематеріальний актив - немонетарний актив, який не має фізичної субстанції та може бути ідентифікований» [25].
Податковий кодекс України [32].	«Нематеріальні активи - право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами» [32].

Джерело: узагальнено автором на основі [25,27, 32,].

Проте, до трактування поняття «нематеріальні активи» у НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» та Податковому кодексі України застосовуються різні підходи. В тому числі, в НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» розкривається визначення нематеріальних активів саме через характеристики та критерії визнання даних активів в обліку підприємства, в Податковому ж кодексі – через сукупність складових, котрі відображаються в обліку з метою оподаткування. Але дані визначення зовсім не суперечать один одному, а навпаки доповнюють один одного.

Відповідно до НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» зараховуються на баланс підприємства, якщо вони відповідають принципам (критеріям) визнання.

Можна умовно поділити дані принципи на дві групи:

критерії визнання активів взагалі (підприємством контролюється актив внаслідок минулих подій; існує можливість отримання підприємством майбутніх економічних вигід, які пов'язані з його використанням; вартість активу може бути достовірна визначена);

критерії визначення нематеріальних активів (немонетарний актив; може бути ідентифікований, не має матеріальної форми).

Відповідно до вимог НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» для визнання нематеріальних активів, які створені на підприємстві, застосовуються додаткові критерії визнання. Пов'язано це саме з класифікацією витрат на створення нематеріального на етапах досліджень і розробок.

«Дослідження – заплановані підприємствами (установами) дослідження, які проводяться ними уперше з метою отримання і розуміння нових наукових та технічних знань» [40].

«Розробка – застосування підприємством (установою) результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва чи використання» [40].

Згідно з ст. 420 ЦКУ до об'єктів права інтелектуальної, власності відносяться: «художні і літературні твори; бази даних; комп'ютерні програми; виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці» [43].

Проведений аналіз зазначених нормативно-правових документів дає можливість здійснити синтез груп нематеріальних активів, які визначені відповідно до НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» в наступні групи нематеріальних активів, а саме:

право на об'єкт інтелектуальної власності (права на комерційні позначення, права на об'єкти промислової власності, також авторське право і суміжні з ним права);

право на користування природними ресурсами і майном;

інші нематеріальні активи.

На рисунку 1.1. наведено складові елементи права інтелектуальної власності.



Рис. 1.1. Складові елементи права інтелектуальної власності

Не можуть відчужуватися, тобто передаватися особисті немайнові права інтелектуальної власності за винятками, які встановлені законом.

Щодо майнових прав інтелектуальної власності, то вони можуть відповідно до закону бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, також предметом договору застави і інших зобов'язань, також може бути використано в інших цивільних відносинах.

Також майнова права інтелектуальної власності можуть бути передані відповідно до закону повністю чи частково іншій особі. Розглянемо види договорів, за допомогою яких можливе розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

ліцензії на використання об'єктів права інтелектуальної власності;

договір про створення за замовленням та використанням об'єкта права інтелектуальної власності;

договір про проведення виключних майнових прав інтелектуальної власності;

інші договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Провівши аналіз умов зазначених договорів, можна ідентифікувати нематеріальний актив в порівнянні з роялті. На практиці виникають випадки, коли складно ідентифікувати нематеріальний актив в порівнянні з іншими витратами.

Як підсумок можна зазначити, що аналіз літературних джерел і нормативно-законодавчих актів свідчить про потребу в удосконаленні економічного змісту поняття «нематеріальні активи», оскільки нематеріальні активи являються основою і індикатором технологічного розвитку підприємства та відповідно відображають інноваційну спрямованість його діяльності.

Таким чином економічну сутність нематеріального активу можна визначити таким чином: нематеріальним активом називається немонетарний актив, котрий не має матеріальної форми, він може бути ідентифікований, об'єктами якого виступають майнові права інтелектуальної власності, окрім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті, також права користування природними ресурсами і майном, економічні і організаційні права, котрий утримується підприємством з метою використання в господарській діяльності.

1.2. Класифікація та оцінка нематеріальних активів

Для того щоб забезпечити ефективне управління об'єктами обліку, на сам - перед потрібно здійснити їх обґрунтовану класифікацію, яка буде відповідати потребам обліку.

Згідно з НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» можна виділити наступні ознаки розподілу нематеріальних активів для відображення в обліку і фінансовій звітності, відповідно як за групами, так і за способом надходження.

Відповідно до НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи», виділено шість груп нематеріальних активів, що зображено на рис.1.2. (дод. Б1).

З даних рисунку 1.2. ми бачимо, що складові сформованої групи нематеріальних активів «Права на об'єкти інтелектуальної власності» пов'язані з поняттям роялті.

В пп. 14.1.225 ПКУ, «роялті - будь-який платіж, отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, а саме на будь-які літературні твори, твори мистецтва або науки, включаючи комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- або аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо- чи телевізійного мовлення, передачі (програми) організацій мовлення, інших аудіовізуальних творів, будь-які права, які охороняються патентом, будь-які зареєстровані торговельні марки (знаки на товари і послуги), права інтелектуальної власності на дизайн, секретне креслення, модель, формулу, процес, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау)» [32].

Не вважаються отримані роялті платежі:

як винагорода, за використання комп'ютерної програми, у разі якщо умови використання будуть обмежені функціональними призначеннями такої програми і відповідно її відтворення обмежене кількістю копій, які необхідні для такого використання;

при придбанні примірників (екземплярі або копії) об'єктів інтелектуальної власності, котрі втілені в електронній формі, з метою використання за своїм функціональним призначенням для кінцевого споживання;

при придбанні речей (в тому числі і носіїв інформації), в котрих втілені чи на яких містяться об'єкти права інтелектуальної власності, та обов'язково

визначені у першому абзаці даного підпункту, в користування, розпорядження або володіння особи;

при передачі прав на об'єкти права інтелектуальної власності, за умови що передача прав на об'єкти права інтелектуальної власності дають право особі, котра отримує дані права, продати чи здійснити відчуження в інший спосіб права інтелектуальної власності, або розголосити секретні формули, креслення, процеси, моделі, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, наукового чи комерційного досвіду, винятком є тільки випадки, коли дане оприлюднення являється обов'язковим відповідно до законодавства України.

Класифікаційна ознака «за джерелами створення» являється дещо спрощеною до ознаки «за способом отримання» та може використовуватися в обліку саме для визначення оцінки об'єктів нематеріальних активів.

В таблиці 1.3. наведено різні підходи до класифікації нематеріальних активів, відповідно до наукової літератури.

Досить важливим є поділ нематеріальних активів за терміном використання об'єктів, що враховується при нарахуванні амортизації.

Таблиця 1.3.

Класифікація нематеріальних активів

Класифікаційні ознаки	Види активів
Джерело створення	Власні та залучені
Терміни використання	З обмеженням строку та без обмеження строку
Участь у господарській діяльності підприємства	Використовуються: в процесі постачання, в процесі виробництва, в процесі збуту, в інвентаризаційному процесі, в процесі управління
Ступінь правової захищеності	Захищені та незахищені
Ступінь ліквідності та ризику	Низьколіквідні та високоліквідні
Ступінь ідентифікації	Ідентифіковані (тобто відчужувані від підприємства), та не ідентифіковані (тобто невідчужувані від індивіда)

Джерело: узагальнено автором [40].

На нашу думку, доцільніше провести класифікацію нематеріальних активів за участю у господарській діяльності підприємства не за процесами,

саме в розрізі видів діяльності, адже це дозволить згрупувати витрати за відповідними видами діяльності.

При розподілі нематеріальних активів на захищені і незахищені, надає можливість бухгалтеру оформити усі необхідні документи для об'єкта нематеріальних активів. Розподіл нематеріальних активів за ступенем ліквідності та ризику на низьколіквідні і високоліквідні може використовуватися при аналізі для потреб саме управлінського обліку.

На базовому підприємстві ПрАТ «Галичина-Авто» нематеріальні активи класифікуються за групами. Вважаємо за необхідне на досліджуваному підприємстві, за для забезпечення ефективного обліку, аналізу та контролю, необхідно врахувати класифікацію нематеріальних активів за джерелами створення, терміном використання і ступенем правової захищеності.

«Оцінка нематеріальних активів – комплекс заходів юридичного, економічного, фінансового, організаційно-технічного й іншого характеру, направлених на визначення вартості об'єкту оцінки як товару» [31].

На рисунку 1.3. наведено оцінку вартості нематеріальних активів, яка здійснюється в декілька етапів



Рис. 1.3. Процес оцінки вартості нематеріальних активів

Джерело: складено автором на основі [31]

Що до методів оцінки вартості, то вони визначаються типом вартості, а також тим, для чого дану оцінку призначено та як планується використовувати її результати. При створенні чи придбанні нематеріальних активів на підприємстві, необхідно їх оцінювати за витратним підходом, виходячи з законодавчо встановленого переліку витрат. Але у наступних випадках: при придбанні нематеріального активу у результаті обміну на подібний об'єкт; у результаті безоплатного отримання нематеріальних активів; внесення нематеріальних активів до статутного капіталу для їх оцінки, використовується поняття справедливої вартості.

Також необхідно зазначити, що за умови наявності активного ринку нематеріальних активів, підприємство має можливість проводити їх переоцінку за справедливою вартістю.

Іншими словами, особливості первісної оцінки нематеріального активу залежать від способу його отримання, що наведено в таблиці 1.4. (дод. Б2).

Загальноприйняті методичні підходи до оцінки інтелектуальної власності, тобто: витратний, дохідний та порівняльний, використовуються при визначенні справедливої вартості нематеріальних активів, що зображено на рисунку 1.4.

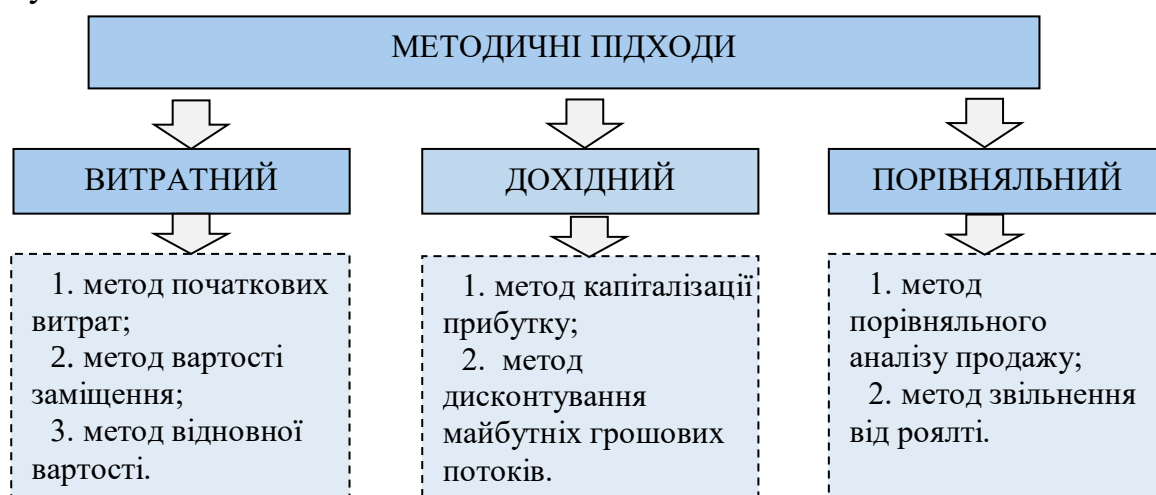


Рис. 1.4. Класифікація методів оцінки вартості нематеріальних активів

Джерело: складено автором на основі [30].

На практиці, найпоширенішим являється витратний підхід, котрий полягає в розрахунку витрат на відтворення нематеріальних активів.

Щодо методу початкових витрат, то вартість нематеріальних активів визначається за бухгалтерською звітністю підприємства за останні кілька років, увага звертається саме на величину таких витрат а також на термін створення активів.

Метод вартості заміщення, зводиться до того, що максимальна вартість певного нематеріального активу буде визначена мінімальною ціною, котру потрібно заплатити за придбання активу аналогічної корисності чи аналогічної споживчої вартості.

Метод відновної вартості, полягає в тому, щ відновна вартість активу, визначається як сума витрат, які необхідні для створення нової точної копії оцінюваного активу у сучасних цінах.

Дохідний підхід полягає у передбаченні, що економічна цінність певного активу на поточний момент буде обумовлена розміром доходів, котрі сподіваються отримати з даного активу у майбутньому. Іншими словами вартість об'єкту може бути визначена як його здатність давати прибуток в майбутньому.

При методі капіталізації прибутку, оцінка нематеріальних активів складається з наступних етапів: виявлення джерел та розмірів чистого прибутку, визначення ставки капіталізації чистого прибутку, розрахунок вартості активу шляхом ділення чистого прибутку на ставку капіталізації.

При методі дисконтування майбутніх грошових потоків передбачається: оцінка майбутніх грошових потоків; визначення ставки дисконтування; розрахунок сумарної поточної вартості майбутніх прибутків; додавання до отриманого результату вартості об'єкту інтелектуальної власності, котра буде приведена до поточного періоду.

Щодо порівняльного підходу до оцінки вартості нематеріальних активів, то він реалізується за допомогою методу порівняльного аналізу.

Сутність методу порівняльного аналізу продажу полягає в порівнянні об'єкту інтелектуальної власності що оцінюється, із вартістю аналогічних об'єктів, котрі були реалізовані на ринку.

Метод звільнення від роялті полягає визначенні вартості активів на підставі умовного припущення, що вся інтелектуальна власність, яка використовується підприємством, не належить йому.

На базовому підприємстві ПрАТ «Галичина-Авто» оцінка нематеріальних активів здійснюється згідно з НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Вважаємо, що при оцінюванні нематеріальних активів, які були отримані в обмін на інші активи, які отримані безоплатно, як внесок до статутного капіталу або при об'єднанні бізнесу, підприємству необхідно використовувати методи оцінки, котрі наведені в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5.

Методи оцінки справедливої вартості нематеріальних активів для

ПрАТ «Галичина-Авто»

Види нематеріальних активів	Метод оцінки нематеріальних активів		
	Оптимальний	Можливий	Недоцільний
Об'єкт права на комерційне призначення	Ринковий	Прибутковий	Витратний
Об'єкт права комерційної власності	Прибутковий	Витратний	Ринковий
Авторські і суміжні з ними права	Ринковий	Витратний	Прибутковий

Джерело: розроблене автором

Виходячи з цього, ми бачимо, що в економічній літературі класифікацію нематеріальних активів проводять за різними ознаками. Вважаємо, що з метою забезпечення ефективного обліку, контролю і аналізу, на ПрАТ «Галичина-Авто», потрібно враховувати класифікацію нематеріальних активів за групами, джерелами створення, ступенем правової захищеності та терміном використання.

Саме на практиці існує велика кількість методів оцінки нематеріальних активів, але вибір конкретного методу оцінки буде залежати від галузевої

приналежності суб'єкта господарювання, а також напрямів використання такого нематеріального активу і можливостей підприємства стосовно проведення оцінки.

Висновки до розділу 1

Відповідно до результатів дослідження економічної сутності нематеріальних активів, а також їх оцінки і класифікації, ми можемо зробити наступні висновки:

1. В економічній літературі а також в нормативно-правових актах не існує єдиного підходу щодо визначення поняття «Нематеріальні активи». В НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» визначення «нематеріальні активи» розкривається через характеристики і критерії визначення даних активів в обліку підприємства, в ПК України «нематеріальні активи» розкриваються через сукупність складових, котрі відображаються в обліку з метою оподаткування. Вищенаведені визначення не суперечать один одному, і являються доповнюючими.

2. Можна об'єднувати нематеріальні активи в наступні групи: права на об'єкти інтелектуальної власності, права на користування природними ресурсами і майном, та інші нематеріальні активи. Даний поділ зумовлений необхідністю ідентифікації прав саме на об'єкт інтелектуальної власності, а саме: нематеріальні активи, роялті та інші витрати.

3. Для визнання нематеріальних активів використовується сукупність критеріїв, тобто: критерії для нематеріальних активів, а також додаткові критерії для нематеріальних активів, які виготовляються підприємством самостійно.

4. Якщо враховувати критерії визнання нематеріальних активів а також склад нематеріальних активів, нематеріальні активи – це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифікованими, об'єктами

яких є майнові права інтелектуальної власності, окрім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті, права користування природними ресурсами і майном, економічні і організаційні права, які утримуються підприємством з метою використання в своїй господарській діяльності.

5. В економічній літературі класифікацію нематеріальних активів впроваджують за різними ознаками. З метою забезпечення ефективного обліку, доцільно на ПрАТ «Галичина-Авто» врахувати класифікацію нематеріальних активів за джерелами створення, групами, термінами використання і ступенем правової захищеності.

6. Існує велика кількість методів оцінки нематеріальних активів на практиці. Саме від галузевої приналежності суб'єкта господарювання, можливостей підприємства щодо проведення оцінки а також напрямів використання нематеріального активу залежить вибір конкретного методу оцінки. Для ПрАТ «Галичина-Авто» запропоновано можливі методи оцінки справедливої вартості нематеріальних активів.

Розділ 2. БУХГАЛЕРСЬКИЙ ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

2.1. Облікова політика підприємства щодо нематеріальних активів

Формування облікової політики підприємства передбачає вибір конкретного методу чи процедури ведення бухгалтерського обліку з декількох альтернативних варіантів, які пропонуються національними НП(С)БО чи Міжнародними стандартами фінансової звітності. Однак у зв'язку з гармонізацією бухгалтерського обліку в Україні та необхідністю підвищення якості інформації про об'єкти обліку, наведеної у фінансовій звітності, положення облікової політики потребують подальшого удосконалення та деталізації, особливо щодо необоротних активів.

Розробка облікової політики являється важливим процесом в організації господарської діяльності підприємства, так як вона розкриває основні методологічні засади та принципи, які використовує кожне підприємство для обліку та відображення у фінансовій звітності об'єктів обліку.

Розглянемо основні нормативно-правові акти національного законодавства, які регулюють порядок формування облікової політики: ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; НП(С)БО; методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства.

«Питання змістовного наповнення облікової політики розкривається в Методичних рекомендаціях щодо облікової політики підприємства, де зазначено, що в розпорядчому документі про облікову політику наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством з метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами. При цьому одно варіантні методи оцінки, обліку і процедур до такого розпорядчого документа включати недоцільно» [9].

Як показує практика, розпорядчим документом, котрий визначає принципи облікової політики відповідно до об'єктів обліку є Наказ про облікову політику підприємства. Структура розпорядчого документа про облікову політику не регламентується національними стандартами та ЗУ «Про бухгалтерський облік а фінансову звітність в Україні».

Формується облікова політика на підприємстві щодо кожного об'єкта обліку. Створення підходів що до обліку, відображення нематеріальних активів у фінансовій звітності є важливою складовою формування облікової політики, так як нематеріальні активи вказують на інноваційний потенціал підприємства.

Розглянемо складові облікової політики щодо нематеріальних активів, які наведено на рис. 2.1.

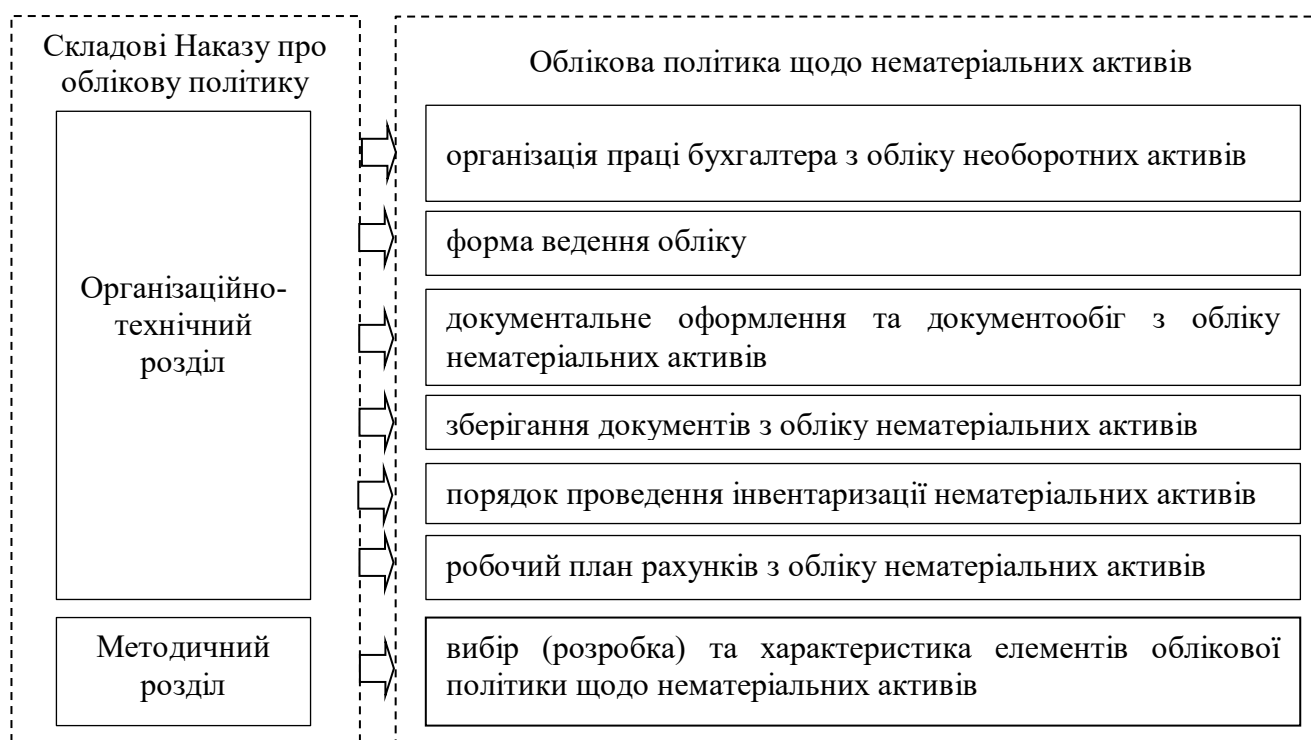


Рис. 2.1. Складові облікової політики щодо нематеріальних активів

Джерело: розроблено автором

На ПрАТ «Галичина-Авто» в посадовій інструкції бухгалтера з обліку нематеріальних активів висвітлені основні розділи: загальні положення;

завдання та обов'язки; права; відповідальність; повинен знати; кваліфікаційні вимоги; взаємовідносини (зв'язки) за посадою.

«При встановленні періодичності підвищення кваліфікаційного рівня бухгалтера з обліку нематеріальних активів необхідно враховувати не тільки динаміку змін у законодавстві щодо нематеріальних активів, а також темпи розвитку та удосконалення автоматизованих інформаційних систем, що використовуються в обліку» [9].

Рекомендуємо в Наказі про облікову політику щодо питань документування операцій з нематеріальними активами зазначати наступну інформацію:

документи і порядок їх заповнення, розроблені самостійно для відображення в обліку нематеріальних активів;

зведений графік документообігу щодо обліку нематеріальних активів;

термін і місце зберігання документів та реєстрів з обліку нематеріальних активів.

Розкриваючи інформацію щодо інвентаризації нематеріальних активів потрібно зазначити перелік активів, котрі підлягають інвентаризації а також склад інвентаризаційної комісії. Доцільно у робочому плані рахунків з обліку нематеріальних активів зазначити рахунки та субрахунки, котрі потрібні для ведення бухгалтерського обліку та накопичення інформації з метою складання фінансової звітності. Також необхідно зазначити основні рахунки аналітичного обліку чи підходи до їх визначення.

Шляхом вибору одного варіанту обліку нематеріальних активів з декількох альтернативних – формується методика облікової політики щодо нематеріальних активів.

Самостійно розроблений виходячи з умов та специфіки діяльності, або конкретно обраний підприємством прийом або процедура обліку чи конкретного об'єкта називається елементом облікової політики.

Перелік елементів облікової політики щодо нематеріальних активів, котрі повинні розкриватися кожним підприємством, відображено в табл. 2.1. (дод. В1).

Облікова політика ПрАТ «Галичина-Авто» затверджена Наказом від 04.01.2021р. №1 «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику» (дод. В2). Базове підприємство веде бухгалтерський облік, складає і надає наступні види звітності: фінансову, податкову, статистичну в порядку, визначеному чинним законодавством України. В таблиці 2.2. наведено складові облікової політики щодо нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто».

Таблиця 2.2.

**Складові облікової політики щодо нематеріальних активів на
ПрАТ «Галичина-Авто»**

Назва складового елемента	Характеристика
Організація праці бухгалтера з обліку нематеріальних активів	Розроблена посадова інструкція бухгалтера з обліку необоротних активів, що містить такі розділи: загальні положення, завдання та обов'язки, права, відповідальність, повинен знати, кваліфікаційні вимоги та взаємовідносини (зв'язки) за посадою
Форма ведення обліку	Автоматизована форма ведення обліку
Документальне оформлення та документообіг з обліку нематеріальних активів	Зазначені основні вимоги щодо оформлення та порядку складання первинних документів. Документообіг регулюється відповідними організаційно-розпорядчими документами
Зберігання документів з обліку нематеріальних активів	Регулюється організаційно-розпорядчим документом «Про порядок архівування документів»
Порядок проведення інвентаризації нематеріальних активів	Зазначено, що проведення інвентаризації активів і зобов'язань здійснюється щороку перед складанням річної фінансової звітності. Дата інвентаризації та склад робочих комісій визначається письмовим розпорядженням директора
Робочий план рахунків з обліку нематеріальних активів	Зазначено, що для бухгалтерських записів використовується Робочий план рахунків, затверджений відповідним наказом
Метод амортизації нематеріальних активів	Прямолінійний метод нарахування амортизації нематеріальних активів
Строк корисного використання нематеріального активу	Строк корисного використання встановлюється окремо для кожного нематеріального активу

Ліквідаційна вартість об'єкта нематеріальних активів	Ліквідаційна вартість нематеріальних активів дорівнює нулю
Переоцінка нематеріальних активів	Передбачено здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. Зараховування до нерозподіленого прибутку перевищення сум попередніх дооцінок і попередніх уцінок залишкової вартості раніше переоцінених об'єктів нематеріальних активів здійснюється раз на рік
Дата первісного визнання нематеріальних активів як утримуваних для продажу	Не визначено

Джерело: узагальнено автором на основі даних підприємства

Також зазначимо, що в наказі «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику» ПрАТ «Галичина-Авто» розкривається інформацію щодо нематеріальних активів, яка відображає пункти НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи», котрі є обов'язковими до виконання. Інакше кажучи, дану інформацію недоцільно зазначати у внутрішньому розпорядчому документі.

Отже, облікова політика щодо нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто» розкривається в наказі «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику» і інших внутрішніх організаційно-розпорядчих документах, але дещо потребує удосконалення.

Повне та правдиве відображення господарських операцій щодо нематеріальних активів в обліку забезпечить правильно сформована облікова політика.

Більш детально характеристику складових облікової політики стосовно нематеріальних активів і рекомендації щодо її удосконалення буде розглянуто в наступних питаннях дипломної роботи.

2.2. Організація та методика обліку наявності та руху нематеріальних активів

«Організація обліку нематеріальних активів є вихідним процесом, що забезпечить повне, достовірне та раціональне розкриття обліково-аналітичної інформації про даний об'єкт обліку для потреб управління» [10].

Щоб досягнути зазначеної мети на будь-якому підприємстві, потрібно здійснити суцільне документування господарських операцій, організувати методологічно правильне відображення нематеріальних активів на бухгалтерських рахунках, також впорядкувати облікові процеси.

На ПрАТ «Галичина-Авто» при організації і методиці обліку наявності та руху нематеріальних активів передбачено сукупність послідовних дій, які відображено на рис. 2.2.

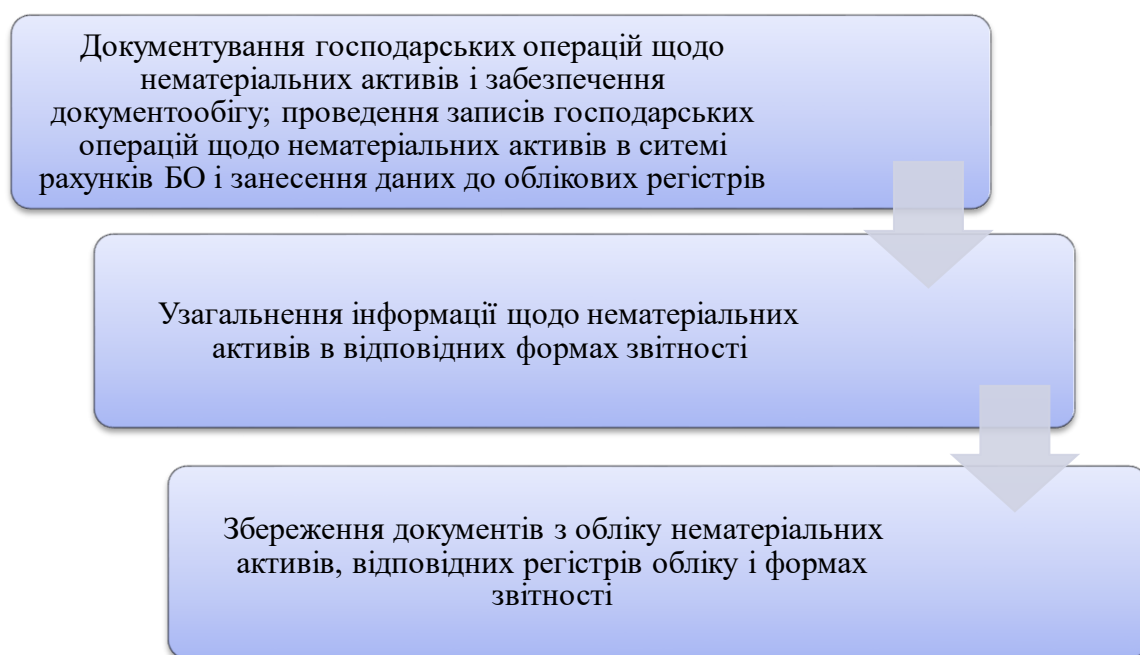


Рис. 2.2. Організація і методика обліку наявності і руху нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто»

Джерело: розроблено автором

Водночас усі господарські операції з нематеріальними активами умовно можна поділити на наступні групи:

операції по надходженню нематеріальних активів (безоплатне отримання, придбання за кошти, в обмін на інші активи, як внесок до статутного капіталу, виготовлені на власному підприємстві);

операції щодо використання нематеріальних активів на підприємстві (використання у господарській діяльності, переоцінка, модернізація, нарахування амортизації);

операції щодо вибуття нематеріальних активів (безоплатна передача, передача як внесок до статутного капіталу, реалізація, списання).

«Документування - це початковий етап у системі облікового перетворення інформації, в свою чергу документ - є носієм цієї інформації. Документування відіграє велику роль в управлінні діяльністю підприємством» [12]. Якщо провести аналіз документів щодо обліку нематеріальних активів, котрі використовуються на ПрАТ «Галичина-Авто», можна виділити наступні напрямки документування господарських операцій, стосовно наявності і руху об'єктів нематеріальних активів:

документи, котрі встановлюють майнові права щодо об'єктів інтелектуальної власності і право на користування майном;

допоміжні документи, котрі відображають господарські операції по надходженню, використанню і вибуттю нематеріальних активів;

документи, котрі відображають первинний облік об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів.

Одним із головних критеріїв визнання нематеріальних активів являється відсутність матеріальної форми, що в свою чергу обумовлює необхідність наявності підтверджувальної документації саме для проведення ідентифікації прав власності чи прав користування на дані активи.

Враховуючи класифікаційну ознаку нематеріальних активів, що наведено в таблиці 1.3., документи, котрі встановлюють майнові права на об'єкти інтелектуальної власності, умовно можна розділити на дві групи:

документи, за допомогою яких встановлюють майнові права, щодо власних об'єктів інтелектуальної власності;

документи, за допомогою яких встановлюються майнові права на залучені об'єкти інтелектуальної власності і права користування майном.

В таблиці 2.3. наведено документи, що використовуються на ПрАТ «Галичина-Авто» для встановлення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності і права користування майном (дод. В3).

Відображаються в обліку нематеріальні активи після оформлення первинних документів, котрі фіксують факт господарських операцій з даними активами. В таблиці 2.3. наведено допоміжні документи, щодо відображення господарських операцій з надходження, використання і вибуття нематеріальних активів.

Таблиця 2.3.

Допоміжні документи щодо відображення господарських операцій з наявності і руху нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто»

Господарські операції	Первинні документи	Примітка
Надходження		
Створення власними силами: розробка	Виписка банку; розрахунок бухгалтерії; розрахунково-платіжна відомість	Нематеріальні активи, які створені власними силами та відображаються за умови наявності наказу; підприємство має намір довести нематеріальний актив до стану, придатного для реалізації чи використання; затвердження бізнес-плану чи договору з іншими підприємствами щодо доведення нематеріального активу до такого стану
Отримання іншим способом (придбання за інші; як внесок до статутного капіталу; безоплатно отримані; за рахунок обміну за інші активи)	Розрахунок бухгалтерії; виписка банку; акт приймання виконаних робіт, наданих послуг; прибуткова накладна	Документи, які підтверджують вартість об'єкта нематеріальних активів і здійснення витрат, які пов'язані з придбанням нематеріального активу і доведенням до стану, в якому він придатний для використання відповідно до призначення.
Модернізація	Розрахунок бухгалтерії; прибуткова накладні	Документи, котрі підтверджують витрати, які сприяють збільшенню первісно очікуваних економічних вигід саме від використання нематеріальних активів

Джерело: розроблено автором

Розглянемо типові форми документів щодо первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів і порядок їх застосування, які затверджені наказом Міністерства фінансів України від 22.11.2004р. №732 «Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів прав інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів», а саме:

«акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (типова форма № НА-1);

інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (типова форма № НА-2);

акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (типова форма №НА-3);

інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (типова форма № НА-4)» [34].

Вищезазначені типові форми документів, також можуть використовуватися для обліку інших видів нематеріальних активів. В таблиці 2.4. наведено характеристику типових форм документів з первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності (дод. В4).

На ПрАТ «Галичина-Авто» первинні документи з обліку об'єктів права інтелектуальної власності, окрім інвентарної картки обліку об'єкта права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів ф. №НА-2 (дод. В5) складаються у паперовому вигляді. Після підписання комісією і затвердження керівником підприємства, первинні документи надходять до бухгалтерії.

Провівши аналіз типових форм документів щодо первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів, котрі використовуються на ПрАТ «Галичина-Авто», вважаємо більш доцільно використовувати різні форми первинних документів для введення в експлуатацію нематеріальних активів, які були створені власними силами підприємства а також залучених нематеріальних активів (тобто як внесок до

статутного капіталу, отримані в обмін на інші активи, придбані за грошові кошти чи отримані безоплатно).

На ПрАТ «Галичина-Авто» витрати щодо придбання або створення нематеріальних активів до їх введення в експлуатацію знаходять своє відображення на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів», а наявність та рух нематеріальних активів відображається на рахунку 12 «Нематеріальні активи». В додатку В6 наведено характеристику зазначених рахунків з обліку нематеріальних активів.

Розглянемо бухгалтерські проведення з обліку надходження нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто».

Нараховано заробітну плату працівнику, котрий здійснює розробку корисної моделі

Дт 1542 «Виготовлення нематеріальних активів»

Кт 661 «Розрахунки за заробітною платою» 15400,0 о.-с.-в. по рах. 1542.

Нараховано єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на заробітну плату

Дт 1542 «Виготовлення нематеріальних активів»

Кт 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового соціального страхування» 5544,0 о.-с.-в. по рах. 1542.

Сплачено збір за подання заявки на корисну модель

Дт 377 «Розрахунки з різними дебіторами»

Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті» 800,0 виписка банку.

Зараховано вартість сплаченого збору до капітальних витрат на виготовлення корисної моделі

Дт 1542 «Виготовлення нематеріальних активів»

Кт 377 «Розрахунки з різними дебіторами» 800,0 о.-с.-в. по рах. 1542.

Сплачено мито за видачу патенту

Дт 377 «Розрахунки з різними дебіторами»

Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті» 300,0 виписка банку.
Зараховано до капітальних витрат на виготовлення корисної моделі
вартість сплаченого мита

Дт 1542 «Виготовлення нематеріальних активів»

Кт 377 «Розрахунки з різними дебіторами» 300,0 о.-с.-в. по рах. 1542.

Введено в господарську діяльність корисну модель

Дт 124 «Права на об'єкти промислової вартості»

Кт 1542 «Виготовлення нематеріальних активів» 22244,0 о.-с.-в. по рах.
1542.

Перераховано плату за видачу ліцензії

Дт 377 «Розрахунки з різними дебіторами»

Кт311 «Поточні рахунки в національній валюті» 1218,0 виписка банку.

Отримано ліцензію на виробництво деталей

Дт 1541 «Придбання нематеріальних активів»

Кт 377 «Розрахунки з різними дебіторами» 1218,0 о.-с.-в. по рах. 1541.

Введено ліцензію в господарську діяльність

Дт 127 «Інші нематеріальні активи»

Кт 1541 «Придбання нематеріальних активів» 1218,0 о.-с.-в. по
рах. 1541.

Амортизація вартості нематеріальних активів, переоцінка і модернізація нематеріальних активів належать до господарських операцій з використання нематеріальних активів.

На ПрАТ «Галичина-Авто» за досліджуваний період не проводилася переоцінка нематеріальних активів. Розглянемо бухгалтерські проведення щодо модернізації нематеріальних активів.

Перераховано кошти контрагенту за розробку додаткового модуля до програмного забезпечення

Дт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами»

Кт311 «Поточні рахунки в національній валюті» 25000,0 виписка банку.

Відображено витрати щодо модернізації програмного забезпечення

Дт 1542 «Виготовлення нематеріальних активів»

Кт 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» 25000,0 о.-с.-в. по рах.
1542.

Збільшено первісну вартість програмного забезпечення

Дт 125 «Авторське право»

Кт 1542 «Виготовлення нематеріальних активів» 25000,0 о.-с.-в. по рах.
1542.

На ПрАТ «Галичина-Авто» за досліджуваний період вибуття нематеріальних активів було проведено тільки з причини закінчення терміну корисного використання. Розглянемо бухгалтерські проведення щодо вибуття нематеріальних активів.

Відображено суму залишкової вартості торгової марки «Велста»

Дт 976 «Списання необоротних активів»

123 «Права на комерційні позначення» 1350,0 о.-с.-в. по рах.123

Списано знос ліквідованої торгової марки «Велста»

Дт 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів»

123 «Права на комерційні позначення» 12000,0 о.-с.-в. по рах.123

Наступним етапом облікового процесу стосовно наявності і руху нематеріальних активів являється формування звітності. Використовуючи комп'ютерні програми, усю звітність, котра надається користувачам, умовно поділяється на три групи:

«системні внутрішні звіти, до яких входять оборотно-сальдова відомість, шахова відомість, обороти за рахунками, інші вбудовані звіти;

зовнішні (регламентовані) звіти – фінансова, податкова, статистична та галузева звітності;

нестандартні звіти – це інформація про: кількість запасів на складах, заборгованість перед бюджетом, залишки за банківськими рахунками, стан розрахунків з дебіторами і кредиторами підприємства» [10].

На ПрАТ «Галичина-Авто» для проведення аналізу інформації щодо вкладення в нематеріальні активи а також рух нематеріальних активів, зазвичай, використовують оборотно-сальдову відомість по рахунку.

Оборотно-сальдова відомість по рахунку відображає початковий залишок, проведені обороти за період, а також кінцевий залишок для даного рахунку.

«Формування регламентованих звітів здійснюється відповідно до чинного законодавства України. Одним з елементів методології обліку є бухгалтерська звітність, яка репрезентує інформацію про об'єкти бухгалтерського обліку у вигляді, зручному для розробки проектів управлінських рішень. Особливої уваги заслуговує розробка спеціалізованих звітів про нематеріальні активи підприємства, які б розкривали інформацію фінансового та нефінансового характеру» [12]. Даний факт сприятиме підвищенню прозорості формування інформації щодо стану і результатів діяльності підприємства за для потреб управління.

«Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зберігання опрацьованих документів, реєстрів і звітності здійснюється протягом терміну, встановленого у переліку типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій» [33].

Отже, результати проведеного дослідження провівши дослідження організації і методики обліку наявності і руху об'єктів свідчить про недосконалість системи документування господарських операцій щодо обліку нематеріальних активів і відповідно необхідності розроблення на підприємстві принципів аналітичного обліку. Для підвищення ефективності обліку, у тому числі обліку нематеріальних активів, на ПрАТ «Галичина-Авто» використовується комп'ютерна програма. Синтетичний облік нематеріальних активів і формування звітності на базовому підприємстві здійснюється відповідно до чинного законодавства.

2.3. Удосконалення обліку нематеріальних активів в умовах застосування інформаційних систем та комп'ютерних технологій

Зростання конкурентоспроможності підприємств передбачає ефективне використання матеріальних, трудових, природних і фінансових ресурсів. Заразом з бігом часу більшу роль відіграють нематеріальні активи, частка яких в структурі активів суб'єктів підприємницької діяльності постійно зростає. Наявність нематеріальних активів в складі ресурсів підприємства збільшує ринкову вартість підприємств, тим самим підвищує інвестиційну привабливість і забезпечує захист їхніх прав. Облікове законодавство звужує склад нематеріальних активів, зараховуючи витрати зі створення багатьох об'єктів на витрати звітного періоду. Унікальні об'єкти нематеріальних активів часто не враховуються у балансі, чи їх облікова вартість набагато нижча ринкової вартості, що призводить до заниження майнового стану підприємств. Причиною даної ситуації являється насамперед відсутність стандартів оцінки вартості нематеріальних активів.

«Також одним з перспективних напрямів обліку і аудиту нематеріальних активів є його проведення в умовах використання комп'ютерних технологій. Користувачі програмних продуктів ведуть їх облік аналогічно до обліку інших необоротних активів, не враховуючи специфіки об'єкта обліку. Дане питання на сьогодні є маловивченим, оскільки на вітчизняному ринку представлено лише декілька програмних продуктів для комп'ютеризації аудиторської діяльності («Goldberg Audit», «Audit Expert», «Ассистент аудитора» та ін.) в яких не приділено окремої уваги аудиту нематеріальних активів. В той же час, окремі дослідники наводять авторські пропозиції щодо удосконалення аудиторських процедур в частині такого об'єкту як нематеріальні активи» [13].

«Комп'ютерні технології та інформаційні системи, а також застосування моделювання у значній мірі привертають увагу науковців і подальші дослідження з використанням даних підходів є передовими, і потребують постійного удосконалення у сферах обліку, аналізу і аудиту нематеріальних

активів. Є необхідність у дослідженні питань збільшення вартості підприємства за рахунок ефективного використання нематеріальних активів. Інформація, яка надається системою фінансового обліку, характеризується низьким рівнем релевантності, обґрунтованості та не відповідає потребам вітчизняного ринку капіталу, що, зокрема, підтверджується відставанням балансової вартості нематеріальних активів підприємства від їх ринкової вартості. Не відображення нематеріальних активів у балансі, і неврахування їхнього значення для господарської діяльності приводить до заниження вартості підприємства» [45].

ПрАТ «Галичина-Авто» рекомендовано вести бухгалтерський облік в «BAS Бухгалтерія». Даний програмний продукт призначений для автоматизації бухгалтерського а також податкового обліку, зокрема підготовки обов'язкової (регламентованої) звітності, в організаціях, котрі здійснюють будь-які види комерційної діяльності, а саме: гуртова, роздрібна торгівля, комісійна торгівля, надання послуг, виробництво, тощо. Бухгалтерський і податковий облік ведеться відповідно до чинного законодавства України.

«BAS Бухгалтерія» забезпечує вирішення всіх завдань, що стоять перед бухгалтерською службою підприємства, якщо бухгалтерська служба повністю відповідає за облік на підприємстві, серед іншого, наприклад, виписку первинних документів, облік продажів тощо. Це прикладне рішення також можна використовувати виключно для ведення бухгалтерського та податкового обліку, а завдання автоматизації інших служб, наприклад, відділу продажів, вирішувати спеціалізованими прикладними рішеннями BAS або іншими системами. До складу «BAS Бухгалтерії» включено план рахунків бухгалтерського обліку» [3].

Для основних засобів та нематеріальних активів автоматизовані наступні операції: надходження, прийняття до облік; нарахування амортизації; модернізація; передача списання; інвентаризація; переоцінка (для основних засобів).

Отже, «BAS Бухгалтерія» є готовим інструментом для вирішення усіх завдань, котрі стоять перед бухгалтерською службою підприємства. Якщо бухгалтерська служба повністю відповідає за облік на підприємстві, включаючи як приклад виписку первинних документів, облік продажів і інше. Дане прикладне рішення також можна використовувати суто для ведення бухгалтерського і податкового обліку.

Висновки до розділ 2

Після проведення дослідження бухгалтерського обліку нематеріальних активів можна зробити наступні висновки:

1. Повне та правдиве відображення господарських операцій щодо нематеріальних активів в обліку забезпечить правильно сформована облікова політика. Облікова політика щодо нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто» розкривається в наказі «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику» та в інших внутрішніх організаційно-розпорядчих документах, але дещо потребує удосконалення. В розпорядчому документі стосовно облікової політики потрібно розкривати організаційно-технічні а також методичні аспекти обліку нематеріальних активів. Отже, облікова політика щодо нематеріальних активів на досліджуваному підприємстві потребує удосконалення.

2. Вихідним етапом організації і методики обліку наявності а також руху об'єктів нематеріальних активів є документування. Ми вважаємо, що в документуванні господарських операцій стосовно наявності і руху об'єктів нематеріальних активів необхідно виділити наступні напрями: документи, які майнові права на об'єкти інтелектуальної власності; допоміжні документи, котрі відображають господарські операції щодо надходження, використання і вибуття нематеріальних активів; документи що стосуються первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності в складі нематеріальних активів.

3. На ПрАТ «Галичина-Авто» витрати щодо придбання або створення нематеріальних активів до їх введення в експлуатацію знаходять своє відображення на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів», а наявність та рух нематеріальних активів відображається на рахунку 12 «Нематеріальні активи».

4. Організація і методика обліку амортизації нематеріальних активів передбачає виконання наступних процесів, як визначення терміну корисного використання нематеріальних активів, визначення ліквідної вартості нематеріальних активів, вибір методів нарахування амортизації, нематеріальних активів на рахунках обліку. З метою вдосконалення нарахування амортизації нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто» запропоновано використання методів амортизації нематеріальних активів в розрізі груп, з врахуванням морального зносу даних груп активів.

6. На ПрАТ «Галичина-Авто» узагальнення інформації з обліку нематеріальних активів проводиться в звітності. Для проведення аналізу інформації щодо вкладення в нематеріальні актив а також рух нематеріальних активів, зазвичай, використовують оборотно-сальдову відомість по рахунку. Оборотно-сальдова відомість по рахунку відображає початковий залишок, проведені обороти за період, а також кінцевий залишок для даного рахунку.

7. Рекомендовано ПрАТ «Галичина-Авто» використовувати програмний продукт «BAS Бухгалтерія», який є готовим інструментом для вирішення усіх завдань, котрі стоять перед бухгалтерською службою підприємства. Якщо бухгалтерська служба повністю відповідає за облік на підприємстві, включаючи як приклад виписку первинних документів, облік продажів і інше. Дане прикладне рішення також можна використовувати суто для ведення бухгалтерського і податкового обліку.

Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

3.1. Організація контролю операцій з нематеріальними активами

«Сучасні тенденції розвитку цифрової економіки вимагають від суб'єктів господарювання підвищення ефективності виробництва, зростання конкурентоспроможності виробленої продукції та надаваних послуг на основі впровадження нової техніки та технологій, розвитку науково-технічного прогресу, ефективного процесу управління. При прийнятті ефективних управлінських рішень вирішальну роль відіграє достовірність управлінської та бухгалтерської звітності» [7].

Наявність в звітності викривлених даних може бути пов'язана з помилками, котрі виникають при роботі з первинною документацією, неправильно побудованими бізнес-процесами на підприємстві або зловживаннями чи шахрайством. Для забезпечення достовірності та надійності фінансової інформації, знизити ризик прийняття помилкових управлінських рішень дозволить впровадження системи внутрішнього контролю на підприємстві.

Належним чином організована система внутрішнього контролю дозволить покращити якість організації бухгалтерського обліку на підприємстві, що в свою чергу сприятиме розвитку бізнесу і залученню інвестицій, продемонструє нові можливості розвитку компанії, підвищиться ефективність роботи відокремлених структурних підрозділів, відділів підприємств.

Велике значення у реалізації даного завдання надається внутрішньому контролю виробничо-господарської діяльності підприємства, зокрема обліку нематеріальних активів. Необхідно зазначити, що на багатьох підприємствах виконання функцій служби внутрішнього контролю покладено на управлінський персонал. Великі підприємства можуть дозволити собі

делегувати зазначені функції внутрішнього контролю ревізійним комісіям або службам внутрішнього контролю. Відсутність служби внутрішнього контролю в організації може пояснюватися різними причинами, наприклад, дефіцит грошових коштів, відсутність фахівців, небажання керівника організації створювати додатковий структурний підрозділ та ін.

На ПрАТ «Галичина-Авто» внутрішнім контролем виробничо-господарської діяльності підприємства займається внутрішній аудитор.

Організація внутрішнього контролю виділяє ключові етапи контролю, а саме: план перевірки і програму внутрішнього контролю. На склад форм звітності, облікових регістрів і записів безпосередньо впливає первинна документація, котра виступає в якості основного джерела для отримання інформації, необхідної для реалізації внутрішнього контролю нематеріальних активів. Внутрішній контролер має право користуватися обліковими регістрами, щоб мати доступ до даних узагальненого характеру бухгалтерського обліку нематеріальних активів для абсолютної впевненості в тому, що відображена в звітності підприємства інформація являється повністю достовірною.

Відповідно до Інструкції 291 «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух нематеріальних активів призначений рахунок 12 «Нематеріальні активи» [15].

При організації контролю операцій з нематеріальними активами необхідно забезпечити перевірку інформації щодо наступних субрахунків рахунку «Нематеріальні активи»:

рахунок 121 «Права користування природними ресурсами» - забезпечити перевірку наявності об'єктів права користування ресурсами природного середовища, а саме: права на користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічну і іншу інформацію щодо природного середовища;

рахунок 122 «Права користування майном» - забезпечити перевірку наявності прав користування майном, а саме: право на користування земельною ділянкою, право на користування будівлею, право на оренду приміщення і інше;

рахунок 123 «Права на комерційне позначення» - забезпечити перевірку наявності прав на комерційне позначення, тобто: знаки для товарів і послуг, комерційні фірмові найменування і інше;

рахунок 124 «Права на об'єкти промислової вартості» - забезпечити перевірку наявності прав на винаходи, корисні моделі, сорти рослин, промислові зразки, породи тварин, топографії інтегральних мікросхем, ноу-хау, комерційні таємниці і ін.;

рахунок 125 «Авторське право та суміжні з ним права» - забезпечити перевірку наявності права на літературні, музичні, художні твори, комп'ютерні програми, бази даних і багато іншого;

рахунок 127 «Інші нематеріальні активи» забезпечити перевірку наявності прав на здійснення діяльності, використання економічних і інших привілеїв та інше.

В результаті проведення внутрішнього контролю з нематеріальними активами, буде сформовано звіт, в якому по кожному об'єкту перевірки буде проведено опис виявлених недоліків і порушень в процесі ведення бухгалтерського обліку, надано рекомендації щодо порядку виправлення помилок і усунення недоліків. Також будуть визначені терміни протягом яких дані помилки повинні бути виправлені.

Таким чином, нематеріальні активи суттєво впливають на діяльність підприємства в цілому, саме тому організація контролю за їх ефективним використанням повинна бути повною, достовірною і відповідати вимогам чинного законодавства.

Ефективна політика організації внутрішнього контролю та належних заходів, спрямованих на вдосконалення процесу контролю, дасть можливість

на ПрАТ «Галичина-Авто» вдосконалити організацію та методику контролю нематеріальних активів підприємства.

У сучасних реаліях внутрішній контроль повинен існувати на усіх стадіях управління, здійснювати безперервно і охоплювати усі без виключення структурні підрозділи підприємства.

3.2. Методичні аспекти контролю нематеріальних активів

Контроль являється важливою функцією управління підприємством.

«Контроль – це система спостережень і перевірки процесу функціонування та фактичного стану керованого об’єкта з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийнятих управлінських рішень і результатів їх виконання, виявлення відхилень від вимог цих рішень, усунення несприятливих явищ і сигналізації про них, при необхідності, компетентним органом» [42].

Поміж бухгалтерським обліком і контролем існує певний тісний взаємозв’язок, в тому числі щодо об’єктів управління і інформаційного забезпечення. Але не можна прирівняти контрольну функцію бухгалтерського обліку і відповідно контроль, як функцію управління. Іншими словами, дослідження контролю нематеріальних активів, але не обмежуватися тільки ним. Потреба посилення контролю за нематеріальними активами обумовлене специфічністю даного активу: відсутність матеріальної форми, складність ідентифікації і недосконалість оцінки вартості.

В економічній літературі розглядаються наступні види контролю: це зовнішній та внутрішній контроль.

На ПрАТ «Галичина-Авто» зовнішній контроль здійснюється в двох формах: перевірка державними контролюючими органами та внутрішня аудиторська перевірка.

Внутрішній контроль операцій з нематеріальними активами проводиться безпосередньо працівниками бухгалтерії в процесі поточної діяльності а також відділом внутрішнього контролю.

Мета контролю нематеріальних активів полягає в формуванні об'єктивної інформації про їх фактичну наявність, оцінку, повноту та своєчасність відображення первинних і облікових даних в зведеній документації а також звітності.

Для досягнення поставленої мети мають бути вирішені наступні завдання:

- перевірка дотримання основних норм і положень чинних нормативно-правових актів з питань операцій щодо нематеріальних активів;

- встановлення правильності ідентифікації майнових прав інтелектуальної власності як нематеріальних активів;

- встановлення обґрунтованості і об'єктивності відображення в обліку витрат на розробку та дослідження;

- проведення перевірки правильності нарахування амортизації нематеріальних активів а також обґрунтованості методу нарахування амортизації, що використовується;

- виявлення факту наявності і умов використання нематеріальних активів;

- встановлення правильності відображення в обліку а також обґрунтованості списання нематеріальних активів.

Процес контролю полягає в певній послідовності процедур і заходів, котрі дозволяють досягти мети контролю.

На рис 3.1. зображено стадії контролю нематеріальних активів.

При дотриманні даної послідовності заходів та дій при проведенні контролю за нематеріальними активами на ПрАТ «Галичина-Авто», призведе до підвищення результативності контролю.



Рис. 3.1. Стадії контролю нематеріальних активів

Джерело: [4].

Дотримання даної послідовності дій та заходів при здійсненні контролю за нематеріальними активами на ПрАТ «Галичина-Авто» буде в цілому сприяти підвищенню результативності контролю.

Проаналізувавши основні завдання контролю нематеріальних активів, вважаємо, що об'єктами контролю являються саме операції, котрі відображають наявність або рух нематеріальних активів, навіть надходження, наявність, амортизація, переоцінка і вибуття.

В таблиці 3.1. (дод. Г1) наведено інформаційну базу для контролю операцій з нематеріальними активами, вона містить різноманітні джерела інформації, котрі можна об'єднати в групи.

Методика проведення контролю нематеріальних активів передбачає застосування прийомів документального, фактичного, і розрахунково-аналітичного контролю.

Розглянемо прийоми документального контролю нематеріальних активів:
проведення перевірки документів за змістом;

проведення документальної перевірки правильності оформлення первинних облікових та юридичних документів надходження та використання нематеріальних активів;

проведення зустрічної перевірки документальних даних, котрі підтверджують право підприємства на відповідний об'єкт нематеріальних активів;

проведення перевірки правильності відображення операцій по надходженню (вибуттю) нематеріальних активів в регістрах бухгалтерського обліку.

Тепер розглянемо прийоми фактичного контролю об'єктів інтелектуальної власності:

інвентаризація, за допомогою даного прийому встановлюється факт наявності об'єктів нематеріальних активів, використовуючи при цьому матеріальні носії інформації, де відповідний об'єкт описаний або зображений;

експертна оцінка, даний прийом проводиться шляхом технічної експертизи об'єктів інтелектуальної власності відповідними спеціалістами саме в галузі патентного права.

Щодо розрахунково-аналітичного контролю, то він проводиться за допомогою техніко-економічних розрахунків, за допомогою яких встановлюється обґрунтованість витрат, які були здійснені на придбання чи створення активів.

Розглянемо узагальнення теоретичних аспектів здійснення контролю операцій з нематеріальним активами, що зображено на рис. 3.2.



Рис. 3.2. Модель контролю операцій з нематеріальними активами

Джерело: сформовано автором

Розглянемо характеристику узагальнюючих методів щодо контролю операцій з нематеріальними активами:

«документування результатів проміжного контролю (наприклад, складання Інвентаризаційного опису об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів (ф.а № НА-4));

аналітичне групування недоліків (оформлення таблиці, що містить

перелік типових недоліків, норм законодавства, які порушено);

систематизоване групування результатів контролю (здійснюється на основі документування результатів проміжного контролю та аналітичного групування недоліків шляхом відображення узагальнюючої інформації);

прийняття рішень (видання наказів, розпоряджень керівництвом за результатами контролю нематеріальних активів);

контроль за виконанням прийнятих рішень (одержання інформації про виконання розпоряджень керівництва, наприклад відомості про утримання коштів із заробітної плати працівника за виявлені нестачі нематеріальних активів під час інвентаризації)» [4].

Проведення ретельного контролю потребують операції щодо надходження нематеріальних активів, в тому числі ті, які отримані у наслідок розробок самим підприємством. Саме тому важливим об'єктом контролю стосовно матеріальних активів являються витрати на розробку та дослідження, так як необхідно чітко розмежовувати дані етапи, щоб була можливість достовірно встановити момент зарахування витрат на розробку до капітальних інвестицій.

Розглянемо інформаційне забезпечення контролю витрата на розробку та дослідження, яке супроводжується наступними документами:

«прогнозно-фінансова документація, що визначає перспективні напрями дослідження, плани щодо досліджень та розробок (стратегічний план, бізнес-план, оперативні плани, проектні завдання, калькуляції витрат на розробки);

розпорядча документація (накази, розпорядження керівництва щодо проведення досліджень чи розробок);

правовстановлююча документація (договори з працівниками, які здійснюють дослідження чи розробки);

технічна документація (технічне завдання, проекти, технологічні описи);

облікова документація (документи, що підтверджують склад витрат на дослідження та розробки: лімітно-забірні картки, накладна-вимога на відпуск

(внутрішнє переміщення) матеріалів, акт вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів, розрахунково-платіжна відомість, розрахунок амортизації та інші документи)» [11].

При проведенні контролю витрат на розробку та дослідження, основними методичними прийомами являється аналіз документів за змістом (тобто, чи відповідають виконувані роботи, які зазначені у документі, критеріям визнання розробок) та відповідно співставлення даних різних документів (це може бути калькуляція на проведення розробки в бухгалтерських документах, котрі підтверджують ані витрати).

Проведення узагальнення результатів контролю витрат на розробку та дослідження залежить саме від виду здійснюваного контролю, в тому числі:

попередній контроль – надається висновок про зарахування чи не зарахування передбачених витрат до витрат на проведення розробки чи дослідження;

поточний контроль – надається висновок щодо необхідності додаткових витрат для проведення розробок чи розпорядчий документ, стосовно необхідності введення в експлуатацію об'єкту права інтелектуальної власності, який отриманий в результаті проведення розробок;

наступний контроль – складається акт контролю щодо правомірності або неправомірності зарахування сум витрат розробок до капітальних інвестицій.

Втім, особливого контролю також потребують витрати, які стосуються веб-сайту, результат якого на ПрАТ «Галичина-Авто» наведено в таблиці 3.2.

Як підсумок, можна зазначити, що мета контролю нематеріальних активів полягає в формуванні об'єктивної інформації про їх фактичну наявність, повноту, оцінку та своєчасність відображення первинних і облікових даних в зведеній документації і відповідно звітності. Дана мета буде досягнута завдяки здійсненню організаційно-методичних процесів.

Таблиця 3.2.

Контроль розробки веб-сайту ПрАТ «Галичина-Авто»

Бухгалтерські проведення	Кореспонденція рахунків						Відхилення
	Відповідно даних обліку		Сума, грн.	Відповідно нормативних документів		Сума, грн.	
	Дебет	Кредит		Дебет	Кредит		
Понесено витрати на розробку веб-сайту	93 «Витрати на збут»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	12000,0	93 «Витрати на збут»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	12000,0	-
Нараховано податковий кредит з ПДВ	641 «Розрахунки за податками»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	2400,0	641 «Розрахунки за податками»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	2400,0	-
Проведено оплату за розробку веб-сайту	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	14400,0	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»	311 «Поточні рахунки в національній валюті»	14400,0	-

Джерело: складено автором

На ПрАТ «Галичина-Авто» контроль операцій щодо нематеріальних активів здійснюється на належному рівні. Відповідним чином організовано бухгалтерський облік та результативний контроль операцій щодо нематеріальних активів

Висновки до розділу 3

Після проведення дослідження організації та методики контролю нематеріальних активів, можна зробити наступні висновки:

1. На ПрАТ «Галичина-Авто» внутрішнім контролем виробничо-господарської діяльності підприємства займається внутрішній аудитор. Що до зовнішнього контролю, він здійснюється в двох формах: перевірка державними контролюючими органами та аудиторська перевірка.

2. Організація внутрішнього контролю виділяє ключові етапи контролю, а саме: план перевірки і програму внутрішнього контролю. На склад форм

звітності, облікових регістрів і записів безпосередньо впливає первинна документація, котра виступає в якості основного джерела для отримання інформації, необхідної для реалізації внутрішнього контролю нематеріальних активів.

3. Відповідно до Інструкції 291 «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух нематеріальних активів призначений рахунок 12 «Нематеріальні активи».

4. В результаті проведення внутрішнього контролю з нематеріальними активами, буде сформовано звіт, в якому по кожному об'єкту перевірки буде проведено опис виявлених недоліків і порушень в процесі ведення бухгалтерського обліку, надано рекомендації щодо порядку виправлення помилок і усунення недоліків. Також будуть визначені терміни протягом яких дані помилки повинні бути виправлені.

5. Методика проведення контролю нематеріальних активів передбачає застосування прийомів документального, фактичного, і розрахунково-аналітичного контролю.

6. Нематеріальні активи суттєво впливають на діяльність підприємства в цілому, саме тому організація контролю за їх ефективним використанням повинна бути повною, достовірною і відповідати вимогам чинного законодавства. Ефективна політика організації внутрішнього контролю та належних заходів, спрямованих на вдосконалення процесу контролю, дасть можливість на ПрАТ «Галичина-Авто» вдосконалити організацію та методику контролю нематеріальних активів підприємства.

7. Як підсумок, можна зазначити, що мета контролю нематеріальних активів полягає в формуванні об'єктивної інформації про їх фактичну наявність, повноту, оцінку та своєчасність відображення первинних і облікових даних в зведеній документації і відповідно звітності. Дана мета буде досягнута завдяки здійсненню організаційно-методичних процесів.

Висновки

В дипломній роботі проведено дослідження як теоретичних основ, так і практичних аспектів обліку та контролю нематеріальних активів з метою розробки а також вдосконалення даних процесів в господарській діяльності ПрАТ «Галичина-Авто». Відповідно до даних дослідження сформовано наступні висновки а також пропозиції.

В економічній літературі а також в нормативно-правових актах не існує єдиного підходу щодо визначення поняття «Нематеріальні активи». В НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» визначення «нематеріальні активи» розкривається через характеристики і критерії визначення даних активів в обліку підприємства, в ПК України «нематеріальні активи» розкриваються через сукупність складових, котрі відображаються в обліку з метою оподаткування. Вищенаведені визначення не суперечать один одному, і являються доповнюючими.

Можна об'єднувати нематеріальні активи в наступні групи: права на об'єкти інтелектуальної власності, права на користування природними ресурсами і майном, та інші нематеріальні активи. Даний поділ зумовлений необхідністю ідентифікації прав саме на об'єкт інтелектуальної власності, а саме: нематеріальні активи, основні засоби, роялті та інші витрати. Для визнання нематеріальних активів використовується сукупність критеріїв, тобто: критерії для нематеріальних активів, критерії для активів а також додаткові критерії для нематеріальних активів, які виготовляються підприємством самостійно. Якщо враховувати критерії визнання нематеріальних активів а також склад нематеріальних активів, нематеріальні активи – це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифікованими, об'єктами яких є майнові права інтелектуальної власності, окрім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті, права користування природними ресурсами і майном, економічні і організаційні

права, які утримуються підприємством з метою використання в своїй господарській діяльності.

В економічній літературі класифікацію нематеріальних активів впроваджують за різними ознаками. З метою забезпечення ефективного обліку, доцільно на ПрАТ «Галичина-Авто» врахувати класифікацію нематеріальних активів за джерелами створення, групами, термінами використання і ступенем правової захищеності. Існує велика кількість методів оцінки нематеріальних активів на практиці. Саме від галузевої приналежності суб'єкта господарювання, можливостей підприємства щодо проведення оцінки а також напрямів використання нематеріального активу залежить вибір конкретного методу оцінки. Для ПрАТ «Галичина-Авто» запропоновано можливі методи оцінки справедливої вартості нематеріальних активів.

Провівши аналіз економічних показників ПрАТ «Галичина-Авто» за 2021-2022 рр., можна зробити висновки, що дане підприємство є прибутковим, котре нарощує виробничу потужність.

Повне та правдиве відображення господарських операцій щодо нематеріальних активів в обліку забезпечить правильно сформована облікова політика. Облікова політика щодо нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто» розкривається в наказі «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику» та інших внутрішніх організаційно-розпорядчих документах, але дещо потребує удосконалення. В розпорядчому документі стосовно облікової політики потрібно розкривати організаційно-технічні а також методичні аспекти обліку нематеріальних активів. Отже, облікова політика щодо нематеріальних активів на досліджуваному підприємстві потребує удосконалення.

На ПрАТ «Галичина-Авто» витрати щодо придбання або створення нематеріальних активів до їх введення в експлуатацію знаходять своє відображення на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», субрахунок 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів», а наявність та рух нематеріальних активів відображається на рахунку 12 «Нематеріальні активи».

Організація і методика обліку амортизації нематеріальних активів передбачає виконання наступних процесів, як визначення терміну корисного використання нематеріальних активів, визначення ліквідної вартості нематеріальних активів, вибір методів нарахування амортизації, нематеріальних активів на рахунках обліку. З метою вдосконалення нарахування амортизації нематеріальних активів на ПрАТ «Галичина-Авто» запропоновано використання методів амортизації нематеріальних активів в розрізі груп, з врахуванням морального зносу даних груп активів.

Придбані нематеріальні активи визнаються за вартістю їх придбання. Після первісного визнання нематеріальні активи обліковуються за первісною історичною вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та накопичених збитків від знецінення.

Нематеріальні активи, як правило підлягають амортизації за прямолінійним методом впродовж терміну корисного використання, хоча можливе застосування й інших методів амортизації. Нарухування амортизації розпочинається з наступного місяця за місяцем, в якому цей актив стає придатним до використання. Припиняється нарахування амортизації з місяця наступного, за місяцем вибуття такого активу зі складу нематеріальних активів. Витрати на амортизацію нематеріальних активів визнаються в звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід).

На ПрАТ «Галичина-Авто» узагальнення інформації з обліку нематеріальних активів проводиться в звітності. Для проведення аналізу інформації щодо вкладення в нематеріальні активи а також рух нематеріальних активів, зазвичай, використовують оборотно-сальдову відомість по рахунку. Оборотно-сальдова відомість по рахунку відображає початковий залишок, проведені обороти за період, а також кінцевий залишок для даного рахунку.

Рекомендовано ПрАТ «Галичина-Авто» використовувати програмний продукт «BAS Бухгалтерія», який є готовим інструментом для вирішення усіх завдань, котрі стоять перед бухгалтерською службою підприємства. Якщо

бухгалтерська служба повністю відповідає за облік на підприємстві, включаючи як приклад виписку первинних документів, облік продажів і інше. Дане прикладне рішення також можна використовувати суто для ведення бухгалтерського і податкового обліку.

На ПрАТ «Галичина-Авто» внутрішнім контролем виробничо-господарської діяльності підприємства займається внутрішній аудитор, зовнішній контроль здійснюється в двох формах: перевірка державними контролюючими органами та внутрішня аудиторська перевірка.

В результаті проведення внутрішнього контролю з нематеріальними активами, буде сформовано звіт, в якому по кожному об'єкту перевірки буде проведено опис виявлених недоліків і порушень в процесі ведення бухгалтерського обліку, надано рекомендації щодо порядку виправлення помилок і усунення недоліків. Також будуть визначені терміни протягом яких дані помилки повинні бути виправлені.

Нематеріальні активи суттєво впливають на діяльність підприємства в цілому, саме тому організація контролю за їх ефективним використанням повинна бути повною, достовірною і відповідати вимогам чинного законодавства. Ефективна політика організації внутрішнього контролю та належних заходів, спрямованих на вдосконалення процесу контролю, дасть можливість на ПрАТ «Галичина-Авто» вдосконалити організацію та методику контролю нематеріальних активів підприємства.

Як підсумок, можна зазначити, що мета контролю нематеріальних активів полягає в формуванні об'єктивної інформації про їх фактичну наявність, повноту, оцінку та своєчасність відображення первинних і облікових даних в зведеній документації і відповідно звітності. Дана мета буде досягнута завдяки здійсненню організаційно-методичних процесів.

Список використаних джерел

1. Анохіна К.О. Ефективність використання нематеріальних активів підприємства: дисертація. к.е.н., 08.00.04. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11330/1/%D0%90%D0%BD%D0%BE%D1%85%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf> (дата звернення 06.05.2023).
2. Атамас П.Й. Фінансовий облік 1: навч. посіб. Дніпропетровськ: Університет Альфреда Нобеля. 2015р. 200с.
3. BAS Бухгалтерія URL: <https://portfel.ua/bas-buhgalteriya> (дата звернення 13.08.2023).
4. Банасько Т.М. Бухгалтерський облік і контроль нематеріальних активів: оцінка та порядок відображення автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) Житомир. 2010. URL: <https://library.ztu.edu.ua/e-copies/autoref/Banasko.pdf> (дата звернення 19.08.2023).
5. Бутинець Ф.Ф., Бородкін О.С., Герасимович А.М., Кіпейцев Г.Г., Кужельний М.В. Бухгалтерський та фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» виш. навч. Житомир: ПП «Рута», 2008. 687с.
6. Бриль. І.В. Визначення етапів механізму управління нематеріальними активами підприємств. Стратегія і механізм регулювання промислового розвитку. К.: КНЕУ. 2015. С.42-55.
7. Бриль. І.В. Формування та використання нематеріальних активів підприємства для підвищення капіталізації: наукова доповідь. К.: КНЕУ. 2015. 167с.
8. Бутинець. Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. 8-ме вид. доп. і пероб. Житомир. ПП «Рута». 2009. 912с.

9. Верига Ю.А. Облікова політика підприємства: навч. посіб. К. Центр учбової літератури. 2015. 312с.
10. Гуріна Н.В. Основний аспект організації обліку нематеріальних активів у сучасних умовах господарювання. Ефективна економіка. 2016. №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5339> (дата звернення 14.03.2023).
11. Гуцаленко Л.В. Внутрішньогосподарський контроль. навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2014. 496с.
12. Дибя В.М. Облік нематеріальних активів та їхня ідентифікація. Торгівля і ринок України. 2010. №29. С. 473–481.
13. Єремян О.М. Критична оцінка сучасного стану обліку і аудиту нематеріальних активів на підприємствах. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки 2022, Хмельницький. URL: [http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekonnew/2022/VKNU-ES-2022-N1\(302\).pdf#page=201](http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekonnew/2022/VKNU-ES-2022-N1(302).pdf#page=201) (дата звернення 20.03.2023).
14. Земельний кодекс України. Кодекс від 25.10.2001 № 2768-III (в редакції від 27.07.2023) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 920.07.2023).
15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджена наказом МФУ і організацій затверджена наказом МФУ від 30.11.1999р. № 291 (зі змінами та доповненнями від 29.07.2022року) ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 18.06.2023).
16. Кириленко В.В. Історія економічної вчень: навч. посіб. Тернопіль: «Економічна думка». 2007. 234с.
17. Кім Ю.Г. Бухгалтерський та податковий облік: первинні документи і порядок їх заповнення: навч. посбн. Для ВНЗ. 2014. 600с.
18. Конституція України: Закон від 28.06.1996р. №254к/96-ВР. «Законодавство України» (зі змінами і доповненнями від 01.01.2020 року). ВР

України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 19.07.2023).

19. Краєвський В.М., Згоник М.Ю., Колісник О.П., Костенко О.М., Лисюк А.В., Загальна теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. Київський кооперативний інститут бізнесу і права. 2021. 338с.

20. Краєвський В.М., Колісник О.П., Гуріна Н.В. і ін. Бухгалтерський облік. навч. посіб. Ірпінь: УДФСУ 2021. 388с.

21. Куцик В.І. Особливості формування активів торговельного підприємства в сучасних умовах. Вісник НЛТУ. 2018. №18(5). С. 169-172.

22. Лепетан І.М. Облік і контроль нематеріальних активів у науково-дослідних господарствах. автореф. дис. к.е.н. 08.00.09. Київ, 2010. 19 с.

23. Мельничук Л.Ю. Бухгалтерське відображення інтелектуального капіталу: дис. на здобуття наук. Ступеня кандидата економічних наук. Спеціальності 08.06.04. ОДЕУ. 2010. 224с.

24. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Міністерства фінансів України: від 27.06.2013 № 635 (зі змінами і доповненнями від 14.01.2020 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення 05.02.2023).

25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» міжнародний документ від 01.01.2012р. (зі змінами і доповненнями від 01.01.2014р.). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MU12044> (дата звернення 14.12.2022).

26. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2014 року №73 (зі змінами і доповненнями 17.02.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 10.03.2023).

27. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку №8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України

від 18 жовтня 1999р. №242 (зі змінами і доповненнями від 17.02.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення 15.04.2023).

28. Національний стандарт №4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»: постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 №1185. (зі змінами та доповненнями від 10.08.2022року) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.06.2023).

29. Осмятченко В.О., Тесленко Т.І., Герасименко О.М., Титенко Л.В., Скоробагач А.Є., Вавілов В.В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ: Простобук. 2017. 552с.

30. Панасовський Ю.В., Семененко Б.А., Теліженко О.М. і ін. Оцінка активів підприємства. навч. посіб. Суми. Унів. кн. 2009. 512с.

31. Подмешальська Ю.В., Бакута К.С., Облік нематеріальних активів. Ефективна економіка №31. 2018р. Запорізька державна інженерна академія. Запоріжжя. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/77.pdf (дата звернення 01.08.2023).

32. Податковий кодекс України. Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI Верховна рада України. (зі змінами і доповненнями від 01.08.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 11.08.2023).

33. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.1999 №996- XIV (зі змінами та доповненнями від 10.08.2022р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 08.04.2023).

34. Про затвердження типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів: наказ Міністерства фінансів України від 22.11.2004. №732. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1580-04#Text> (дата звернення 13.06.2023).

35. Про ліцензування видів господарської діяльності. Закон України від 02.03.2015р. №222- VIII. XIV (зі змінами та доповненнями від 09.07.2023р.)

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення 08.04.2023).

36. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі. Закон України від 15.12.1993р. №3687-XII. (зі змінами та доповненнями від 15.04.2023р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення 08.06.2023).

37. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг. Закон України від 15.12.1993 №3689-XII. (зі змінами та доповненнями від 27.07.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення 08.08.2023).

38. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством. Навч. посіб. Київ. КНЕУ. 2014. 526с.

39. Старко І.Є. Контроль нематеріальних активів: організація та методика проведення. Вісник Львівської комерційної академії. 2011. №36. С. 358-361.

40. Стояненко І.В. Нематеріальні активи підприємства: класифікація та функції. «Young Scientist» №2(17). С. 83-85.

41. Стояненко І.В. Управління нематеріальними активами підприємства: сучасні реалії та перспективи розвитку. Ефективна економіка. 2013. №7.

42. Журавки Ф.О. Сучасні тенденції розвитку обліку, контролю й аналізу нематеріальних активів. Монографія. Суми. Ярославна. 2015. 208с.

43. Цивільний кодекс України. Кодекс від 16.01.2003 №435-IV (зі змінами та доповненнями від 10.06.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 08.08.2023).

44. Ясишина В.В. Методичні аспекти амортизації нематеріальних активів. Ефективна економіка. 2016. №9.

45. Ясишина В.В. Напрямки удосконалення системи обліку нематеріальних активів. IV Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» 28 грудня 2018 року, м. Тернопіль <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33087/1/120.PDF> (дата звернення 17.08.2023).